

Katılım Bankaları İsmiinin “İslami Bankalar” Olarak Değiştirilmesinin Toplumsal Algı Üzerine Etkisi, TRB1 Bölgesi Üzerine Bir Uygulama Çalışması¹

Yavuz TÜRKAN², Ethem KILIÇ^{3*}

Geliş Tarihi/Received: 25.06.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 16.07.2021

Araştırma Makalesi/Research Article

ÖZET

Ülkemizde ilk sistematik İslami Bankacılık faaliyetlerine 1983 yılında Özel Finans Kuruluşları adıyla başlanmış ve 2005 yılında Katılım Bankaları ismiyle anılmıştır. Bu bankaların bilinirlik düzeyinin artırılması amacıyla, çalışmada “Katılım Bankaları” isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesi durumunda toplumun bu bankacılık anlayışına bakış açılarının nasıl olacağı araştırılmaktadır. Katılım bankalarının İslami usulleri temsil edip etmediği, isim değişikliği durumunda yatırımcıların bu bankacılık anlayışına olan taleplerinin nasıl olacağı, İslami Bankacılık kavramının etkilerinin hangi yönde olacağı belirlenmektedir. Tabakalı örneklem yoluyla TRB1 bölgesinde 1.100 kişiye yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Çalışmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu Katılım Bankaları İsmiinin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesini uygun gördükleri, Katılım Bankaları isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesi durumunda bu bankalara yatırım yapabilecekleri görülmüştür. Ayrıca çalışmaya katılan bireylerin yine büyük bir çoğunluğu Katılım Bankalarının isminin İslami Bankalar olarak değiştirilmesinin katılım bankalarının işlem hacmini de arttıracakını, bu

¹ Bu çalışma Bingöl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından (Proje No: BAP-İİBF.2018.00.001) desteklenmiştir. Ayrıca, çalışma 28-30 Haziran 2019 tarihinde, Sivas'ta yapılan ATLAS 3.Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde sözlü olarak sunulmuş ve sadece özet kısmı Kongre Özet Kitabında basılmıştır.

² Dr. Öğretim Üyesi, Bingöl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Orcid No: 0000-0002-0227-9346

³ Dr. Öğretim Görevlisi, Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Orcid No: 0000-0002-6247-9024

* Sorumlu yazar/Corresponding author
E-mail/e-ileti: etemkcl@hotmail.com

konunun devlet tarafından desteklenmesi gerektiğini ve dini hassasiyeti olan bireylerin bu bankaları daha fazla tercih edeceklerini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, İslami Bankacılık, TRB1, İslami Finans

The Effects of Changing The Name Of Participation Banks to “Islamic Banks” on Social Perception, an Application Study on the TRB1 Region

ABSTRACT

The first systematic Islamic Banking activities in Turkey started in 1983 under the name of Private Finance Institutions and became known as “Participation Banks” in 2005. These banking transactions, which have developed rapidly in the world, have also increased in our country, but the desired level has not been reached. In order to increase the awareness level of these banks, the study will investigate how the society's vision on this banking approach will be if the name of “Participation Banks” is changed to “Islamic Banking”. In the study, it will be determined whether the participation banks represent Islamic procedures, how the requests of investors for this banking understanding in case of namechange, and the effects of the Islamic Banking concept will be determined. A face-to-face survey technique was applied to 1,100 people in the TRB1 region through stratified sampling. Most of the individuals who participated in the study deemed it appropriate to change the name of Participation Banks to “Islamic Banks, in addition, if the name of the Participation Banks was changed to “Islamic Banks, they could invest in these banks. In addition, the majority of the individuals who participated in the study also have expressed that changing the name of the Participation Banks to Islamic Banks would increase the transaction volume of the participation banks, this issue should be supported by the government and religiously sensitive individuals would prefer these banks more.

Keywords: Participation Banks, Islamic Banking, TRB1, Islamic Finance

1. GİRİŞ

Katılım bankacılığının asıl amacı İslam’da haram olarak nitelendirilen “faiz (riba)” işleminden uzak durarak gerek fon toplarken gerekse fon kullandırırken faizin kullanılmaması gerekliliğidir. Bankaların varlığı çok eskilere dayanmaktadır. Bankalarda faizli işlemlerin gerçekleştirilmesinden dolayı Müslümanlar bankalardan uzak durmuş ve ellerindeki

tasarruflarını etkili bir şekilde ekonomiye kazandıramamışlardır. İslami bankaların kurulmasıyla gerek tasarruf sahibi yatırımcılar gerekse faizden uzak durarak kredi kullanmak isteyen ihtiyaç sahipleri için gerekli bir kurum haline gelmiştir (Türkan, 2018). Ancak İslami bankaların asıl amacını kâr maksimizasyonu oluşturması ve ülkemizde bu bankaların isminin Katılım Bankaları olarak ifade edilmesi sonucu muhafazakâr kesim tarafından diğer bankalardan ayırt edilemediği ve uzak durulduğu düşünülmektedir.

ABD’li bir araştırma şirketi olan PEW tarafından yapılan bir araştırmada 2015 yılı dünya nüfusunun %24’nü (1,8 milyar) Müslümanların oluşturduğu ve son yıllarda diğer dinlere nazaran Müslüman nüfusunun daha hızlı arttığı belirtilmektedir (<http://www.pewresearch.org>). Bunun yanında TÜİK tarafından yapılan analizde Türkiye’nin Aralık 2016 yılı itibariyle nüfusunun yaklaşık 80 milyon (79 milyon 814 bin 871 kişi (<http://www.tuik.gov.tr>)) olduğu ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan çalışmalarda bu nüfusun %99,2’ni (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014: 29) Müslümanların oluşturduğu belirtilmektedir. Bu veriler incelendiğinde gerek dünyada ve gerekse Türkiye’de Müslüman nüfusun yadsınamayacak derecede fazla olduğu bu nedenle İslami bankacılığa bu noktadan daha fazla dikkat edilmesi gerektiği görülmektedir.

Türkiye ekonomisinin ciddi yapısal değişim yaşadığı 1980’li yıllarda finans sektöründe ve finansal araçlarda yeni değişimler yaşanmıştır (Öztürk & Özyakışır, 2005) . Bu değişimle birlikte ekonomiye Katılım Bankaları ve İslami Finansal araçlar katılmıştır. İslami Finansal araçların ortaya konulmasındaki amaç, ekonomiye katılmayan mali değerlerin yastık altından çıkarılarak faizsiz finansman esasları çerçevesinde ekonomiye kazandırılması, İslam ülkeleri ile olan ilişkilerin geliştirilerek İslam ülkelerinde ki büyük yatırımların ülkemize çekilmesi olarak düşünülmektedir. Katılım bankalarında kullanılan İslami finansal araçlar gerek atıl tasarrufların reel ekonomiye kazandırılması ve gerekse krizlere karşı etkili bir faktör olmasından dolayı finans sektöründe önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Yapılan işlemlerde faiz yerine, kâra ortak olduğundan maliyetlerin uygun seviyelerde gerçekleşmesine yardımcı olmakta, böylece dış ticaretin gelişmesine katkı sağlayabilmektedir.

Katılım bankaları, İslami dayanakları esas alan finansal kuruluşlardır. Katılım bankalarını konvansiyonel bankalardan ayıran temel özellik faiz dağıtmak yerine kazanılan karları dağıtmaktır. Katılım bankalarının tarihsel gelişimi Tablo 1’de belirtilmiştir.

Kuruluş Tarihi	Banka İsmi	Ülke
13 Ocak 1913	Hacı Adem Beyzade İbrahim Siphahizade Hamdi Ve Şürekası Adapazarı İslam Ticaret Bankası	Adapazarı, Osmanlı
1963	Tasarruf Bankası	Ahmed en-Neccar tarafından Mısır'ın Mith Gamr kasabasında
1974	İslâm Kalkınma Bankası	Merkezi Cidde olan Müslüman kimliğine sahip olan ülkeler tarafından kurulmuştur.
1975	Dubai İslâm Bankası (Dubai Islamic Bank)	Dubai, BAE
1981	Dar Al-Maal Al-İslâmi	Cenevre, İsviçre
1985	Albaraka Türk Finans Kurumu A.Ş. ve Faisal Finans Kurumu A.Ş.	Türkiye
1989	Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.	Türkiye
1991	Anadolu Finans Kurumu A.Ş.	Türkiye
1995	İhlas Finans Kurumu A.Ş.	Türkiye
1996	Asya Finans Kurumu A.Ş.	Türkiye
2001	Family Finans	Türkiye
2005	Türkiye Finans Katılım Bankası	Türkiye
2014	Ziraat Katılım Bankası	Türkiye
2016	Vakıf Katılım Bankası	Türkiye
2019	Emlak Katılım Bankası	Türkiye

İlk İslami bankacılık anlayışına sahip olan “Adapazarı İslam Ticaret Bankası” bankası 13 Ocak 1913 yılında kurulmuştur (Kutluata, 1970). Başka kaynaklarda ise İslami bankacılık anlayışına sahip olan ilk bankanın, 1963 yılında Mısır’ın Mith Gamr kasabasında Ahmed en-Neccar tarafından Tasarruf Bankası adı altında kurmuş olduğu banka gösterilmektedir. Müslüman kimliğine sahip olan ülkeler arasında bankacılık faaliyetlerini İslami çerçevede gerçekleştirmek için 1974 yılında İslâm Kalkınma Bankası kurulmuştur. Türkiye de bu bankanın kurucu üyelerinden birisidir (Ersoy, 1987). Moore ise; İslami bankacılık anlayışına sahip olan ilk bankanın 1975 yılında kurulan Dubai İslâm Bankası olduğunu belirtmektedir (Moore, 1990)

Türkiye’de 2019 yılı itibariyle 6 adet Katılım Bankası işlem yapmaktadır. Bunlar; Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım Bankasıdır. Bu bankalar İslami usullere göre gerek bireylere gerekse işletmelere uygun finansal araçlar sunmaktadırlar. İslami Finansal araçlar genel olarak; Murabaha, Mudaraba, Muşaraka, İcara (Finansal Kiralama-Leasing), Sukuk, Selem, İstisna, Teverruk, Tekaful şeklinde ifade edilmektedir. Ancak ülkemizde Katılım Endeksi, Murabaha, Sukuk, Tekaful ve İcara (Finansal Kiralama) gibi belli finansal araçlarda yoğunlaşmıştır. Herhangi bir mal vb. varlığın satın alınıp belli bir kar payı konulup satılmasını ifade eden Murabaha Türkiye’de %90’lık bir işlem hacmine sahip olan bir finansal araçtır. Murabadan sonra ise varlıkların menkul kıymetleştirilerek kira sertifikaları aracılığıyla satışını öngören, son yıllarda da oldukça fazla başvuru alan Sukuk ve finansal kiralama temel alan ve devletin bu tür işlemler için KDV indirimi uyguladığı İcara (Leasing) işlemleri gelmektedir. Diğer finansal araçların kullanılmamasının nedeni Katılım Bankalarının tam olarak bilinmemesi, fıkhi açıdan tereddütlerin olması, tasarruf sahiplerinin ihtiyatlı yaklaşımı ve katılım bankalarının aktif

büyüküklerinin yeteri seviyelerde bulunmaması olarak görölmektedir. Kullanılmayan finansal araçların alt yapılarının sağlam bir şekilde kurulması, İslami Bankacılığın tam olarak anlatılması ve işlemlerin İslami hükümlere uygun bir şekilde oluşturulması sonucunda bu finansal araçlarında etkin bir şekilde kullanılacağı düşünölmektedir.

Dünyada bu bankacılık sistemine genel olarak İslami Bankacılık ismi verilmektedir. Bunlardan bir kısmı Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. “İslami Banka” kavramını kullanan ölkeler ve banka isimleri

ÖLKELER	İSLAMİ BANKALAR
Bahreyn	- Bahrain Islamic Bank (Bsc) - Al Baraka Islamic Bank - Abc Islamic Bank (E.C)
Bangladeş	- Al-Arafah İslami Bank Ltd. - First Security İslami Bank Limited - Icb Islamic Bank - İslami Bank Bangladesh Ltd - Shahjalal İslami Bank Limited - Social İslami Bank Limited
Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)	- Abu Dhabi Islamic Bank - Dubai Islamic Bank - Emirates Islamic Bank - Noor Islamic Bank - Sharja Islamic Financial Services
Gambiya	- Arab Gambian Islamic Bank Ltd (Banjul)
Gine	- Banque Islamique De Guinee (Conakry)
Katar	- Islamic Financial Securities Company (Doha) - Qatar Islamic Bank (Doha)
Lübnan	- Arab Finance House Sal (Islamic Bank) (Beirut)
Malezya	- Agrobank Islamic - Amislamic Bank - Alliance Islamic Bank - Bank Islam Limited - Eoncap Islamic Bank - Hong Leong Islamic Bank - Rhb Islamic Bank - Unicorn International Islamic Bank Malaysia
Mısır	- Faisal Islamic Bank Of Egypt
Nijer	- Banque Islamique Du Niger
Pakistan	- Albaraka Islamic Bank B.S.C. (E.C.) - Bankislami Pakistan Ltd - Faisal Islamic Bank Of Bahrain - Dubai Islamic Bank Pakistan Limited - Emirates Global Islamic Bank
Senegal	- Banque Islamique Du Senegal - Massraf Faysal Al İslami Senegal
Sudan	- Faisal Islamic Bank - Islamic Bank For Western Sudan - Al Shamal Islamic Bank - Islamic Co-Operative Development Bank - Sudanese Islamic Bank - Tadamon Islamic Bank
Suudi Arabistan	- Islamic Development Bank
Ördün	- Islamic International Arab Bank - Jordan Islamic Bank For Finance And Investment
Yemen	- Islamic Bank Of Yemen For Finance And Investment - Tadhamon International Islamic Bank
Suriye	- Syria International Islamic Bank
ABD	- LARIBA- The American Islamic Finance House
İngiltere	- Abu Dhabi Islamic Bank - Islamic Bank Of Britain Plc

Kaynak: BFmaster Bilgi Deposu, Uluslararası Swift Kodları, <https://bfmaster.com/uluslararasi-banka-swift-kodlari> adresinden 01.02.2019’da alınmıştır.

Dünyada “İslami Bankacılık” olarak nitelendirilirken ülkemizde “Katılım Bankacılığı” olarak kullanılması bu sistemin ülkemizde etkin bir şekilde kullanılmamasına neden olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın sonucunda belirtilen hipotezin kabul ya da red edileceği ortaya konmaktadır.

2. KATILIM BANKALARI İSMİNİN “İSLAMİ BANKALAR” OLARAK DEĞİŞTİRİLMESİNİN TOPLUMSAL ALGI ÜZERİNE ETKİSİ, TRB1 BÖLGESİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA ÇALIŞMASI

Faizsiz ya da İslami bankalar olarak nitelendirilen Katılım Bankaları, 1983 yılında ilk olarak Özel Finans Kuruluşları olarak açılmış, 2005 yılında ise şu anki ismini almıştır. Dünyanın her yerinde İslami Bankalar olarak nitelendirilmesine karşın ülkemizde Katılım Bankacılığı adıyla ifade edilmesi toplumun bu bankalara olan bakış açısını da değiştirmektedir. Genel itibariyle konvansiyonel (geleneksel) bankalarla karıştırılan bu bankaların isminin İslami Bankalar olarak ortaya konulmasının toplumsal açıdan ne tür sonuçlar doğuracağı araştırmalar neticesinde ortaya konulmaktadır.

Yapılan literatür araştırmaları neticesinde Katılım Bankacılığı isminin değişikliği ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların müşteri memnuniyeti, performans analizi ve İslam Hukuku üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmada ise tüm dünyaca benimsenen ve nitelendirilen İslami Bankacılığın, %99,2’ni Müslüman kesimin oluşturduğu ülkemizde uygulanabilirliğinin toplumsal algısı tespit edilerek, İslami Bankacılıkta kullanılacak finansal araçların ekonomik katma değerliliği arttırılmaya çalışılacaktır. Ayrıca bu çalışma ile İslami Bankacılık anlayışının yaygınlaştırılarak işlem hacminin arttırılacağı düşünülmektedir. Bu konu üzerinde çalışılmamış olması özgün değerliliğini arttırırken, katma değerinin de yüksek olacağı durumu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılmaktadır.

2.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmada Katılım Bankacılığı ile İslami Bankacılık arasındaki algının farklı olup olmadığının ölçülmesi, “ nasıl olacağının belirlenmesi ve Katılım Bankaları isminin İslami Bankalar olarak değiştirilmesi durumunda ortaya çıkacak etkinin ölçülmesi amaçlanmaktadır.

2.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada toplumun İslami Bankacılığa bakış açısı anketler aracılığıyla ortaya konmaktadır. Anket çalışmasının ilk bölümünü demografik özellikler oluşturmaktadır. İkinci

bölümde toplumun Katılım Bankaları hakkında ki bilgi düzeyleri tespit edilmektedir. Son bölümde ise isim değişikliği durumunun toplumsal algıyı nasıl etkileyeceğini analiz etmek amacıyla beşli likert ölçek önermesi uygulanmaktadır. Ölçekte yer alan her cevabın sayısal karşılığı belirlenmiştir. Anlam karmaşalarından kaynaklanan hataların ve gerçekçi olmayan cevapların (ölçüm hatalarının) elimine edilmesi amacıyla kontrol soruları ankete eklenmiştir.

Bu çalışmanın evrenini proje bütçesinin yetersiz olması nedeniyle TRB1 Bölgesini kapsayan Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerindeki nüfus oluşturmaktadır. TRB1 bölgesinin toplam nüfusu 1.726.199 (786.676 + 583.671 + 273.354 + 82.498) (<https://www.nufusu.com/>, 2017 Yılı Verileri) kişiden oluşmaktadır. Tablo 3'te yer alan Örneklem tablosunda evrenimize uygun ve çalışmanın güvenilirliğini arttıracak örneklem büyüklüğü 1.067 kişi olarak belirlenmiştir. Riskleri azaltmak, hataları minimize etmek adına toplam olarak 1.100 kişiye anket uygulanmıştır.

Tablo 3. $\alpha = 0.03$ için örneklem büyüklükleri

Evren Büyüklüğü	+ 0.03 örneklem hatası (d)			+0.05 örneklem hatası (d)			+0.10 örneklem hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:50

Yapılan analizler sonucunda Malatya'yı temsilen 515 kişiye, Elazığ için 335 kişiye, Bingöl ilinde 196 kişiye ve Tunceli ilinde 54 kişiye anketler uygulanmıştır. Çalışmada TRB1 bölgesindeki illere gidilerek anketler yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında araç kiralanmış ve hafta sonları yürütücü, araştırmacı ve ücretli yardımcı personel yardımıyla anketler bizzat uygulanmıştır.

Projenin analiz safhasında öncelikli olarak anket uygulamasının ilk kısmını oluşturan demografik özellikler, sonraki aşamada beşli likert ölçek önermesi soruları SPSS paket programı ile analiz edilmektedir. Tüm anketlerin (1067+33) analizi bu program ile betimsel ve ilişkisel olarak analiz edilmektedir. Veriler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla korelasyon ve regresyon analizi; değişkenler arasında ki dağılımı belirlemek amacıyla frekans

analizi; çalışmayla alakadar ilişkisel soruların ortaya konulması amacıyla faktör analizi ve gruplar arasında karşılaştırma yapmak amacıyla Tukey testi uygulanmıştır. Böylece toplumun isim değişikliğine olan algısı ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

2.3. Bulgular ve Yorumlar

Yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler aşağıda belirtilmiştir. Anket sonuçlarına ilişkin demografik özellikler Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Demografik özellikler

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Cinsiyet	Bay	620	56,4
	Bayan	478	43,5
Yaş	18 ve altı	96	8,7
	18-29	466	42,4
	30-41	300	27,3
	42-53	150	13,6
	54+	83	7,5
Eğitim	İlköğretim	110	10,0
	Lise	341	31,0
	Ön Lisans	176	16,0
	Lisans	364	33,1
	Lisansüstü	103	9,4
Meslek	Memur	223	20,3
	İşçi	112	10,2
	Serbest Meslek	132	12,0
	Özel Sektör	244	22,2
	Ev Hanımı	114	10,4
	Çalışmıyor	258	23,5
Gelir	1500 altı	323	29,4
	1501-3000	306	27,8
	3001-4500	212	19,3
	4501-6000	70	6,4
	6001 üstü	83	7,5

Yapılan frekans analizi sonucuna göre katılımcıların 620’sinin erkek ve 478’inin kadın olduğu görülmektedir. Toplam 1100 katılımcıdan 96’sı 18 yaş ve altı, 466’sı ise 19-29 yaş aralığındadır. 300 Katılımcı 30-41, 150 katılımcı 42-53 ve 83 kişi ise 54 ve üstü yaş aralığındadır. Katılımcıların 110’u ilköğretim, 341’i lise, 176’sı önlisans, 364’ü lisans, 103’ü lisansüstü eğitim derecelerine sahiptir. Meslek olarak incelendiğinde katılımcıların 223’ü memur, 112’si işçi, 132’si serbest meslek, 244’ü özel sektör çalışanı, 114’ü ev hanımı, 258’i ise işsizdir. 1100 katılımcıdan 17’si bu soruya cevap vermemiştir. Katılımcıların gelir düzeyleri incelendiğinde, 323’nün gelir düzeyinin 1500 ve altı olduğu, 306’sının 1501-3000; 212’sinin 4501-6000 aralığında olduğu ve 83’ünün 6001 ve üstünde gelir beyan ettiği görülmektedir.

Ankete katılanlara eğer Katılım Bankalarıyla işlem yapıyorlarsa tercih sebepleri sorulmuştur. Ankete katılanların büyük çoğunluğu %31 ile dini hassasiyetler olduğunu

belirtmişlerdir. Ayrıca Katılım Bankaları isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesini uygun görüp görmedikleri sorulmuştur. Çalışmaya katılanların %39,6’sı evet, %26,4’ü ise kararsızım cevabını vermiştir. Toplamda yaklaşık %66’sının bu duruma olumlu baktığı görülmektedir. Katılımcılara “Katılım Bankaları isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesi durumunda yatırım yapar mısınız?” sorusu yöneltilmiş, %38,7’si evet, %30,3’ü kararsızım cevabını vermiştir, yaklaşık %69’nun bu duruma pozitif baktığı görülmektedir.

Çalışmada finansal görüşlere ilişkin 19 sorudan oluşan bir anket oluşturulmuş, faktör analizi sonucunda bu 19 sorudan 11’inin faktör analizinde tek faktör altında toplandığı tespit edilmiştir (b3, b4, b10, b11, b12, b13, b15, b16, b17, b18 ve b19 soruları). Bu sorular Tablo 5.’te verilmiştir.

Tablo 5. B grubu sorular (finansal görüşler)

Faktör Analizi Sonucu Tek Faktörde Toplanan Finansal Görüşler	
b3	Katılım Bankalarının isminin İslami Bankalar olarak değiştirilmesi işlem hacmini arttıracaktır.
b4	İslami Bankalar isminin kullanılması güven duygumu arttıracaktır.
b10	Katılım Bankalarının isminin İslami Bankalar olarak değiştirilmesi bu bankalara olan algımı değiştirecektir.
b11	Katılım Bankalarının isminin İslami Bankalar olarak değiştirilmesi bu bankaları tercih nedenim olacaktır.
b12	Katılım Bankalarının isminin İslami Bankalar olarak değiştirilmesi yatırımları artırıcı bir rol olacaktır.
b13	“Katılım Bankaları” ismini duyunca ilk olarak “İslami Bankacılık” anlayışı aklıma gelmektedir.
b15	Dini hassasiyeti olan insanlar, “Katılım Bankaları” isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesi durumunda bu bankaları daha fazla tercih edecektir.
b16	Katılım Bankalarını geleneksel bankacılık anlayışında ayırmak için İslami Hassasiyetleri hatırlatacak nitelikte olmalıdır.
b17	“Katılım Bankaları” isminin “İslami Bankalar” olarak değişmesi durumunda bu bankalarda çalışmak isteyenlerin sayısı artacaktır.
b18	Müslüman bir ülke olduğumuz için devlet İslami bankacılık anlayışını desteklemelidir.
b19	Dini hassasiyeti olan bir ülke olduğumuz için devlet “Katılım Bankaları” ismini “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesi konusunda desteklenmelidir.

KMO örneklem yeterliği test sonucu 0,921 olup, faktör geçerliğinin sağlandığı görülmektedir. Ayrıca söz konusu 11 soru ile varyansın %50,188’inin açıklanabildiği görülmektedir. Faktör yüklerine ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 6. Component Matrix^a

	Component
	1
b19	,779
b17	,765
b4	,758
b3	,755
b12	,744
b18	,744
b11	,704
b16	,664
b15	,642
b10	,634
b13	,573

Güvenirlilik testi neticesinde 11 sorudan oluşan anketin güvenirlilik katsayısı (Cronbach Alpha C.A.=) 0,902 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuç anketin güvenirliliğinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Anketin ilk 7 soruluk bölümüne ilişkin olarak yapılan faktör analizi sonucunda dört sorunun analiz dışında kaldığı görülmektedir. Kalan sorular 5, 6 ve 7'nci sorulardır. Bu sorulara ilişkin yapılan faktör analizi sonucunda geçerliliğe ilişkin KMO katsayısı 0,546 çıkmıştır. Bu durumda bu yedi sorunun müteakip çalışmalarda gözden geçirilmesi gerektiği görülmektedir. Güvenirlilik analizi neticesinde ise Cronbach Alpha katsayısı 0,433 olarak bulunmuştur. Yedi sorunun gözden geçirilmesi ile ilgili yorum bu konu için de geçerlidir.

Korelasyon analizi sonucunda A soru grubu ile B soru gurubu arasında 0,375 gibi orta düzeyde ve negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Regresyon analizi sonucunda Düzeltilmiş R² 0,140 olarak bulunmuştur. Bu durumda bağımsız A grubu değişkeni, B grubunu 0,140 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Tablo 7. Korelasyon ve regresyon analizi

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Durbin-Watson
1	,375 ^a	,141	,140	1,633

Yaş ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçlarına göre finansal görüşler yaşlara göre farklılık göstermemektedir ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır.

Eğitim ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre lisansüstü düzeyde eğitime sahip olanların B soru grubuna verdikleri cevaplar, diğer eğitim düzeylerindekiilerin vermiş oldukları cevaplara göre daha düşük düzeydedir ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 8. Eğitim ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

	(I) eğitim	(J) eğitim	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Tukey	lisansüstü	ilköğretim	-,71994*	,12091	,000
		lise	-,56343*	,09919	,000
		ön lisans	-,46935*	,10932	,000
		lisans	-,48302*	,09852	,000

Meslek ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre ev hanımlarının B soru grubuna verdikleri cevaplar, diğer eğitim düzeylerindekiilerin vermiş oldukları cevaplara göre daha yüksek düzeydedir ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 9. Meslek ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

Tukey	(I) meslek	(J) meslek	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
	ev hanımı	memur	,36896*	,10180	,005
		özel sektör	,31871*	,10068	,024

Gelir ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre gelirleri 6001 TL ve üzerinde olanların B soru grubuna verdikleri cevaplar, diğer eğitim düzeylerindekiilerin vermiş oldukları cevaplara göre daha yüksek düzeydedir ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 10. Gelir ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

Tukey	(I) gelir	(J) gelir	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
	6001+	1500 altı	-,68190*	,11011	,000
		1501-3000	-,63618*	,11068	,000
		3001-4500	-,61756*	,11563	,000
		4501-6000	-,59516*	,14430	,000
		6001+	,59516*	,14430	,000

Yaşanılan şehir ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre Tunceli’de yaşayanların B soru grubuna verdikleri cevaplar, Elazığ, Bingöl ve Malatya’da yaşayanların vermiş oldukları cevaplara göre ortalamaları daha düşük düzeydedir ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca Elazığ’da yaşayanların vermiş oldukları cevaplar da Malatya’dakilerden anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Tablo 11. Yaşanılan şehir ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

Tukey	(I) Şehir	(J) Şehir	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
	Tunceli	Elazığ	,24395*	,06219	,001
		Malatya	-,42834*	,12614	,004
		Elazığ	-,67229*	,12971	,000
		Bingöl	-,57798*	,13551	,000

Cinsiyet ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçlarına göre finansal görüşler cinsiyete göre farklılık göstermemektedir ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır.

A1 sorusu (Katılım bankacılığı hakkında bilgi düzeyiniz) ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçlarına göre finansal görüşler “Katılım Bankacılığı Hakkında Bilgi Düzeyi”ne göre farklılık göstermemektedir ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır.

A2 sorusu (Katılım bankacılığı faizli bankacılıktır) ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre Katılım bankacılığının faizli bankacılık olduğuna inananlar ile inanmayanlar ve kararsızların B grubu sorulara vermiş oldukları cevapların ortalaması arasında anlamlı bir görüş farklılığı vardır.

Tablo 12. A2 sorusu ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

	(I) a2	(J) a2	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Tukey HSD	evet	hayır	-,58854*	,06669	,000
		kararsızım	-,41359*	,06766	,000
	hayır	evet	,58854*	,06669	,000
		kararsızım	,17495*	,06056	,011
	kararsızım	evet	,41359*	,06766	,000
		hayır	-,17495*	,06056	,011

A3 sorusu (Katılım bankacılığı “banka” olgusunu taşıdığı için geleneksel bankalarla aynıdır) ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre Katılım bankacılığı “banka” olgusunu taşıdığı için geleneksel bankalarla aynıdır görüşüne inananlar ile inanmayanlar ve kararsızların B grubu sorulara vermiş oldukları cevapların ortalaması arasında anlamlı bir görüş farklılığı vardır. Hayır diyenlerin ortalamaları diğerlerine göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 13. A3 sorusu ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

	(I) a3	(J) a3	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Tukey HSD	evet	hayır	-,26875*	,07233	,001
		kısmen	-,24321*	,06744	,001
	hayır	evet	,26875*	,07233	,001
		kısmen	,02553	,06311	,914
	kısmen	evet	,24321*	,06744	,001
		hayır	-,02553	,06311	,914

A4 sorusu (Hangi bankalarla işlem yapmaktasınız?) ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre geleneksel bankalarda işlem yapanların B grubu sorulara vermiş oldukları cevapların

ortalamaları sadece katılım bankasında işlem yapanların ve her ikisinde de işlem yapanların ortalamalarından daha düşük; katılım bankasında işlem yapanların ortalamaları hiçbirinde işlem yapmayanlardan daha yüksek; geleneksel ve katılım bankalarında işlem yapanların ortalamaları hiç birinde işlem yapmayanlardan daha yüksek; geleneksel veya katılımcı bankalarından hiçbirinde işlem yapmayanların ortalamaları da sadece katılım bankalarında işlem yapanlardan daha düşük çıkmıştır ve ifade edilen tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 14. A4 sorusu ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

	(I) a4	(J) a4	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Tukey HSD	geleneksel bankalar	katılım	-,44319*	,07220	,000
		her ikisi	-,49789*	,07015	,000
	Katılım	hiçbiri	,31847*	,08486	,001
	her ikisi	hiçbiri	,37316*	,08313	,000
	Hiçbiri	katılım	-,31847*	,08486	,001

A5 sorusu (Eğer Katılım Bankalarıyla işlem yapıyorsanız tercih sebebiniz) ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre dini hassasiyetlerin katılım bankası tercihinde öne çıktığını, dini hassasiyetlerin diğer tüm nedenlerden anlamlı olarak farklılaştığını ve elde edilen sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 15. A5 sorusu ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

	(I) a5	(J) a5	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Tukey HSD	Dini hassasiyetler	Cazip ürün ve işlem tarifeleri	,51297*	,07895	,000
		Şubelerin uygun lokasyonu	,51315*	,10583	,000
		Başarılı bankacılık ve finansal işlemler	,50465*	,09673	,000
		Diğer	,58013*	,07006	,000

A6 sorusu (Katılım Bankaları isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesini uygun görüyor musunuz?) ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre katılım bankalarının isminin İslami banka olarak değiştirilmesini uygun bulanların B grubu sorulara vermiş oldukları cevapların ortalamaları değiştirilmesini istemeyenlerle kararsız olanların ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca hayır cevabını verenlerin ortalamaları da kararsızlardan daha düşük çıkmıştır ve elde edilen tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 16. A6 sorusu ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

	(I) a6	(J) a6	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Tukey HSD	evet	hayır	1,22113*	,05055	,000
		kararsızım	,66676*	,05439	,000
	hayır	kararsızım	-,55438*	,05619	,000

A7 sorusu (Katılım Bankaları isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesi durumunda yatırım yapar mısınız?) ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen Tukey testi sonuçları aşağıda sunulmuştur. Buna göre katılım bankalarının isminin İslami banka olarak değiştirilmesi durumunda yatırım yapmak isteyenlerin B grubu sorulara vermiş oldukları cevapların ortalamaları yatırım yapmayacaklardan ve kararsız olanlardan daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca hayır cevabını verenlerin ortalamaları da kararsızlardan daha düşük çıkmıştır ve elde edilen tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 17. A7 sorusu ile finansal görüşler (B grubu sorular) arasındaki ilişki

	(I) a7	(J) a7	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Tukey HSD	evet	hayır	1,16913*	,05409	,000
		kararsızım	,54585*	,05465	,000
	hayır	kararsızım	-,62327*	,05745	,000

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkiye’de İslami Bankalar, atıl fonları ekonomiye kazandırmakta, sağlıklı ve istikrarlı ekonomik bir yapıya zemin hazırlamakta, bankacılık sisteminde verimliliği artırmasına katkı sağlamakta, ihracat ve ithalatı finanse etmekte, reel ekonomiye fon sağlayarak ekonomik büyümeye katkı sağlama ve istihdamı artırıcı etkilere sahip olmaktadır. Bu nedenlerle İslami Finans kavramının tüm yönleriyle bilinmesi gerekmekte ve bu finansal araçların işlem hacminin artırılmasının gerek ülke ekonomimize gerekse işletmelere büyük ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sistemin gelişmesinin önünde yer alan engellerden biri olarak bilinirlik düzeyi gelmektedir. Katılım Bankaları kavramı Konvansiyonel bankalarla karıştırılmakta, tüm bankalar faizli banka olarak nitelendirilmektedir. Bu anlayışın önüne geçebilmek adına çalışmada Katılım Bankaları isminin İslami Bankalar olarak değiştirilmesinin toplumsal yansımaları analiz edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda birçok İslam ülkesinde İslami Banka teriminin kullanıldığı, hatta ABD ve İngiltere gibi bankacılığın gelişmiş olduğu ülkelerde de İslami Banka ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Ülkemizde ise birkaç ülkede rastlanabilecek Katılım Bankacılığı kavramının kullanıldığı görülmüştür. Bu ismin tam olarak

faizsiz bankacılığı ve İslami bankacılığı yansıtmadığı yapılan analizler neticesinde görülmüştür.

Çalışmada TRB1 bölgesinde ki illerinde yer alan 1100 bireye yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Ankete katılanların yaklaşık %66'sı “Katılım Bankaları” isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesini uygun gördüklerini, yaklaşık %69'nun “Katılım Bankaları” isminin “İslami Bankalar” olarak değiştirilmesi durumunda bu bankalara yatırım yapacaklarını belirtmişlerdir. Çalışmada finansal görüşlere ilişkin 19 sorudan oluşan bir anket oluşturulmuş, faktör analizi sonucunda bu 19 sorudan 11'inin faktör analizinde tek faktör altında toplanmıştır. Yapılan Güvenirlik testi neticesinde 11 sorudan oluşan anketin güvenirlik katsayısı (Cronbach Alpha C.A.=) 0,902 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuç, anketin güvenirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tukey testi sonuçlarına göre dini hassasiyetlerin katılım bankası tercihinde öne çıktığını, dini hassasiyetlerin diğer tüm nedenlerden anlamlı olarak farklılaştığını ve elde edilen sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ayrıca katılım bankalarının isminin İslami banka olarak değiştirilmesini uygun bulanların B grubu sorulara vermiş oldukları cevapların ortalamaları, değiştirilmesini istemeyenlerle kararsız olanların ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Katılım bankalarının isminin İslami banka olarak değiştirilmesi durumunda yatırım yapmak isteyenlerin B grubu sorulara vermiş oldukları cevapların ortalamaları yatırım yapmayacaklardan ve kararsız olanlardan daha yüksek çıkmış ve elde edilen tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Sonuç olarak TRB1 bölgesinde uygulanan anket sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğu Katılım Bankaları isminin İslami Bankalar olarak değiştirilmesini, hâlihazırda kullanılan ismin faizsizlik özelliğini tam olarak yansıtmadığını belirtmişlerdir. “İslami Banka” isminin daha güven verici olduğu görülmüştür. Dünya geneline bakıldığında ve literatür araştırıldığında da İslami Banka kavramının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. “İslam” isminin kullanılması faizsizlik özelliğini yansıtacağı gibi farklı endişeleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle “İslam” isminin kullanılarak farklı amaçların ortaya konulacağı düşüncesi yaygındır. Ancak devlet gözetiminde danışma kurulunun oluşturulması, kullanılan finansal araçların şer-i kuralları barındıran, Kur'an ve hadis ışığında oluşturulması ile bu yapının daha da geliştirilebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bfmaster Bilgi Deposu, Uluslararası Swift Kodları, <https://bfmaster.com/uluslararasi-banka-swift-kodlari>, (01.02.2019).
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2014), Türkiye’de dini hayat araştırması. Diyanet Yayınları.
- Ersoy, A. (1987). Faizsiz yeni bir banka modeli - faizsiz kredileşme sistemi. İlmî Neşriyat.
- Kutluata, M. (1970). Sakarya’da bankacılık ve türk ticaret bankası. Sosyoloji Konferansları Dergisi, 11, 77-78.
- Moore, C. H. (1990). Islamic banks and competitive politics in the Arab world and Turkey. Middle East Journal, 44, 234-255.
- Öztürk, S. & Özyakışır, D. (2005). Türkiye ekonomisinde 1980 sonrası yaşanan yapısal dönüşümlerin GSMH, Dış Ticaret ve Dış Borçlar Bağlamında Teorik Bir Değerlendirmesi, Mevzuat Dergisi, 8, 94, Bu çalışmaya <https://www.mevzuatdergisi.com/2005/10a/01.htm> adresinden 19.08.2019 tarihinde ulaşılmıştır.
- PEW. (2018, Ocak 05). Nüfus, <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/08/09/muslims-and-islam-key-findings-in-the-u-s-and-around-the-world/>.
- TUİK. (2018, Şubat 02). Türkiye nüfusu. <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=24638>.
- Türkan, Y. (2018). İslami finans, M. Güven (Ed.), Küreselleşen dünyada işletmelere etki eden faktörler. Eğitim Yayınevi.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2014). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Detay Yayıncılık.